

İNNOVASIYALARIN ANLAYIŞ APARATI VƏ TARİXİNƏ DAİR

Eldar Şahgəldiyev*

Keywords: İnnovasiyalar, innovasiyalara tarixi yanaşmalar, innovasiya və onun anlayış aparatı, Jak Ellul və innovasiya

GİRİŞ.

Azərbaycan Respublikasında elmin inkişafı üzrə Milli strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı Dövlət programının təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti fərman imzalamışdır. Bu ondan irəli gəlir ki, elm və təhsil siyasəti dövlət siyasətinin çox mühüm tərkib hissələrindən birini təşkil edir. Elmi və təhsili olmayan bir xalq onu digərindən almağa məcburdur ki, bu da istər-istəməz onu başqalarından asılı vəziyyətə sala bilər. Ölkəmizdə elm və texnologiyanın inkişaf etdirilməsi, innovativ yeniliklərin istehsalı yol açması Azərbaycanın müstəqillik illərində xüsusi vüsət almışdır. Müstəqillik elə bir fenomendir ki, o, global sosial-siyasi proseslərə qoşulmaqla yanaşı öz milli düşüncə və təfəkkürünün olmasını, milli varlığın qorunub saxlanmasını tələb edir. Bu mənada, yeni program içtimai və humanitar elmlərdən tələb edir ki, azərbaycançılıq məfkurəsi bütün vasitələrlə inkişaf etdirilsin və qarşıya qoyulan problemlər məhz azərbaycançılıq fəlsəfəsi mövqeyindən təhlil olunsun.

Elmin tərəqqisi innovativ inkişaf üçün mühüm yollar açmışdır. "İnnovativ inkişaf təkə ümumi iqtisadi paradigmanı deyil, həm də onun ayrı-ayrı elementlərinin xarakterini müəyyənləşdirir" [1, səh.12]. İnnovasiyalar və onların tətbiqi insanların məqsədyönlü fəaliyyətini ehtiva edən yeniliklərin, maddiləşmə yolunda olan kreativ ideyaların daha pragmatik yolla işləməsi və tətbiqi mexanizmi üçün zəruri şərtlərdəndir. Ümumi dünyagörüşü və ümumnəzəri metodologiya əsasında dünyada, regionda, ölkədə, ümumi vəziyyət qiymətləndirilir, inkişafı müəyyənləşdirən meyillər və amillər öyrənilir, yeni, ehtimal edilən inkişaf amillərini qiymətləndirilməsinə cəhdlər edilir. Bu əsasda az və ya çox dərəcədə müfəssəl olan innovativ təkliflərin meydan gəlməsinə və tətbiqinə də imkanlar yaranır.

İNNOVASIYALARA DAİR TARİXİ MÜLAHİZƏLƏR

"İnnovasiyalar" - yeni bir sahə kimi sosial fəlsəfə, elm və texnologiyanın fəlsəfəsinə şamil edilir; daha doğrusu, bu elm sahəsi ümumi fəlsəfə kursunda *prakseologiyaya* daxil olmaqla müasir fəlsəfi fikrin və düşüncənin bir hissəsini təşkil edir. Hazırda, innovasiyaların genezisi, strukturu və tarixi özünəməxsusluğu barədə çoxlu tədqiqat əsərləri mövcuddur. İnnovasiyaların müxtəlif aspektləri Bekon və Qaliley, Con Stüart Mill, Ernest Maç, Yurgen Habermas, Karl Marks, Martin Haydegger, Herbert Markuze, Tomas Kuhn, Vilard van Orman Quin və bir çox başqa filosoflar tərəfindən tədqiq edilmişdir.

Müasir dövrdə də problemin tədqiqi davam etməkdədir. Bunlara Jak Ellulun (Fransa) innovasiyaların genezisi, strukturu, fəsadları, dini əsasları və s., Erik von Hippelin (ABŞ) innovasiyaların demokratikləşdirilməsi, Robert Mertonun (ABŞ) innovasiyaların sosial strukturlaşması, mənəvi nizamlayıcı normativləri, Mario Avqusto Bungenin (Argentina-Kanada) texnologiyanın fəlsəfi-epistemoloji məsələləri, Hans Raderin (Niderland) elmin və texnologiyanın ümumi fəlsəfəsi, etikası, məntiqi, patentləşdirmənin fəlsəfəsi və sair, Vladimir Vernadskinin (Rusiya) konkret elm sahələrinin fəlsəfəsi, Vyacheslav Stepinin, Vitaliy Qoroxovun və Mixail Rozovun (Rusiya) innovasiyaların sosial-mədəni fenomenologiyası, Halil İbrahim Ülkerin (Türkiyə) innovasiyaların tarixi, Zümrud Ecevit Sati və Özlem İşikın (Türkiyə) innovasiya strateji idarəetmə, Zülfüqar İbrahimlinin, Albert Tağıyevin (Azərbaycan) intellektual resursların idarə

---

* Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, Xəzər Universitetinin dosenti

olunmasının nəzəri əsasları və s. haqda çoxlu sayda digər elmi əsərlərini misal göstərmək olar. Bununla belə problemin şərhilə bağlı artmaqda olan elmi və texniki araşdırmalarda, təəsüflər olsun ki, hələ də innovasiyaların cəmiyyətdəki rolu və inkişafının təsbit olunmuş fəlsəfi kateqorial metodologiyası, onun tətbiqinin sosial-fəlsəfi məsələləri hələ də kifayət qədər işıqlandırılmamışdır. Məsələn, Klarka görə təfəkkür alətləri və insan beyni bir-birini tamamlayır. İnsan beyni uzun-uzadı, ixtiyari informasiyadan ibarət siyahını yadda saxlamaqda və onun üzərində əməliyyatlar icra etməkdə acizdir. Digər tərəfdən, insan beyni modellərin uzlaşdırılması və təbiətdə olan sadə assosiasiyaların emal edilməsində daha aktivdir. Bundan əlavə, insan təfəkkürü hər hansı bütöv bir əşyanın detallı təsəvvür edilməsinin mümkünlüyü baxımından da məhduddur. İnnovasiyaların dərk edilməsində, *koqnitiv vasitələr* bizə xüsusi ilmələr vasitəsilə öz baxışlarımızı formalaşdırmağa imkan verir. Bu xüsusi ilmələr vasitəsilə koqnitiv alətlərin beyin üzərində təsiri təmin olunur ki, bu da bizim yeni simvollarla tanış olmağımıza səbəb olur və beynimizdəki fəaliyyət bir növ “yönəlmiş”, idrak alətləri ilə qarşılıqlı əlaqəyə köklənmiş olur. [2, səh.9-11].

Son illərdə ali məktəblərdə daha çox tətbiq edilməyə başlanılan “start-up” layihələrində də innovativ yeniliklər xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. *Təhsil-elm-sənaye* üçbucağında əldə olunmuş irəliləyişlər innovasiyaların növləri, xüsusilə multidisiplinar sahələrdə innovasiyalar, onların yaranması mexanizmi, tipləri, strukturu, strateji tətbiq yolları haqqında fəlsəfi fikrin formalaşmasını daha da gücləndirir.

Sistem anlayışı bir-biri ilə münasibət və əlaqədə olan, məxsusi xüsusiyyətlər daşıyan, müəyyən bütövlüyü, tamlığı təşkil edən elementlərin birləşməsi deməkdir, yəni bu vəsaitdə müəllif innovasiyalar və onların tətbiqində sosial-fəlsəfi məsələlərə yanaşarkən onların sistemli xarakterdə olduğunu qeyd etmişdir. Belə ki, innovasiyalar fəlsəfi anlamda müəyyən bütövlüyə malikdir, xüsusilə də onun xassələri, onu təşkil edən elementlərin xassələrinin cəminə nisbətə prinsipcə azaldıla bilməz; bu sistem, təbiəti etibarilə ierarxikdir (öz növbəsində sistemin hər bir elementinə sistem kimi baxmaq olar, sistemin özü isə tədqiq edilən daha böyük sistemin bir komponentidir).

İNNOVASIYALARIN FAYDASI

Innovativ texnologiyaların faydalılığı baxımından aşağıdakı iqtibaslar daha inandırıcı görünür. Belə ki, innovasiyalar bizi beynin imkanları xaricində olan, lakin qavranılması mümkün olan vasitələrlə təmin edir və kompleks problemləri komponentlərə ayıraraq beynimizə “problemi maksimum həll etmə gücü” imkanını yaradır. Yuxarıda göstəriləni kimi, *innovativ texnologiya və insanın emal imkanları arasında əlaqələr* texnologiyanın mürəkkəbliyindən asılı olmayaraq mövcuddur. Məsələn, qələm və kağız keçmişdə çox faydalı alətlər olmuşdur və bu günümüzdə də faydalı alətlər olmaqda davam edir. Onlar bizə mövcud əqli vasitələrdən istifadə etmə imkanını verir. Məsələn, bizim qısamüddətli yaddaşımız adı bir riyaziyyat məsələsini həll edərkən *məlumatın manipulyasiyası* üçün lazım olan bütün informasiyanı yadda saxlamaq imkanına malik deyildir. Lakin bu alətlər vasitəsilə insanlar problemi yazır, hər bir əməliyyat ilə iş aparır və nəticədə məsələni uğurla həll edə bilirlər. Bu mənada, qələm və kağız bizim mövcud, lakin məhdud idraki ehtiyatlarımızı işə salır. Deməli, innovasiyalar bütöv bir sistem kimi araşdırılmalı, onlara daxil olan alqoritmlər bütöv bir sistemin addımları hesab edilməli, lakin nəticə bütövlükdə bu alqoritmlərə bərabər tutulmamalıdır.

Robert Heilbroner (ABŞ) “Maşınlar tarix yazırlarmı?” adlı əsərində texnologiyanın cəmiyyətə məhdud təsir üsullarını təsvir etmişdir. O iddia edir ki, əslində hər hansı bir cəmiyyətin öz şəxsi münasibəti və xüsusiyyətləri texnologiyanın təsirlərini təyin edir. Onlar müəyyənləşdirmişlər ki, *ideologiya texnologiya ilə onun cəmiyyətə təsiri arasında duran başlıca təsir qüvvəsidir*. Onlar belə bir nəticəyə gəlmişlər ki, ideologiya cəmiyyətinin texnoloji resurslarının artması ilə əhəmiyyəti daha da dərinləşən təsir qüvvəsi olaraq qalmaqdadır. Alimin zənnincə, ictimai siyasət texnologiyanın qəbul olunan tərəfini mənimsəməyi diktə edir. Bu cür yanaşmalar innovasiyaların anlayış aparatında yalnız texnoloji yeniliklərin deyil, eləcə də sosial-siyasi amillərin daxil olmasını, bu yeniliklərin realizə olunmasını şərtləndirən bütöv faktorlar silsiləsinin olduğunu şahidi oluruq. İnternetlə bağlı məsələləri araşdırarkən belə bir nəticə hasil

olmuşdur ki, internetin inkişafı tək cə sosial-iqtisadi status və vaciblikdən yox, o həm də, müntəzəm siyasi və sosioloji təsirlərdən baş verməmişdir. Ən nəhayət, Heilbroner iddia edir ki, texnoloji inkişaf cari sosial şəraitə uyğunluqdan asılıdır. Odur ki, innovasiya - *işçi qüvvəsinə ehtiyacı azaldan texnoloji vasitələr* - ucuz işçi qüvvəsinin çox olduğu cəmiyyətdə asanlıqla qəbul oluna bilməz və kütləvi bazara ehtiyac olan bir cəmiyyətdə isə, kütləvi istehsal texnologiyası daha faydalı ola bilər.

Jared Diamond (ABŞ) "Silahlar, mikroorqanizmlər və polad" (1997) adlı kitabında cəmiyyətin yalnız ona ehtiyacı olduğu və özünün dəyərləri ilə üst-üstə düşdüyü halda yeni texnologiyayı qəbul edə biləcəyini qeyd edir. ABŞ-la bağlı bir sıra misallara digər millətləri məğlub etmək üçün atom bombasının yaradılması, pambığın əllə təmizlənməsini əvəz edən pambıqəyirən maşının kəşfi, suyun nasosla vurulması problemini aradan qaldırmağa yönəldilmiş buxar mühərrikinin ixtirası kimi misallar daxildir. O qeyd edir ki, bəzi hallarda, "ehtiyac kəşflərin anasıdır" deyə, əslində, "kəşflər ehtiyacın anasıdır" formasında olmalıdır, çünki bir çox şeylər kəşf olunandan sonra, ixtiraçı tərəfindən yeni texnologiyadan istifadə kəşf olunur. Cəmiyyətin yeni texnologiyayı qəbul etməsindən əvvəl, istehlakçının bu yeni texnologiyaya ehtiyac hiss etməsi məsələsi sərbəstdir.

Hesab edirik ki, innovasiyaların anlayış aparatına, struktur elementlərinə müxtəlif yanaşmalar onu bir sosial fenomen kimi mahiyyətə dəyişmişdir. Müxtəlif təzahür formalarının mövcudluğu bu problemin fəlsəfi təhlillərin predmeti olmaqla fəaliyyətin ümumbəşəri sosial mədəni dəyərlər kompleksində, prakseoloji istiqamətdə və fenomenal kontekstdə öyrənilməsinə zəruri edir. Bu baxımdan, anlayış aparatının müəyyən edilməsi üçün çoxsaylı terminoloji analoqların mənalılarının kontent təhlilinə, obyekt-subyekt əlaqələrinin tarixi, qneseoloji, metodoloji əsaslarının tədqiqinə və elmi innovasiyaların yenilikçilik ehtiyatlarının, kommer-siyalaşdırılması modellərinin, standartlarının tədqiqi və innovasiya risklərinin sosial səmərəliliyinin ölçülməsi üçün zəruri və optimal sosial şəraitin müəyyənləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Bu kimi məsələlərin daha dərinlən sistemli tədqiq edilməsi, müasir qloballaşan dünyada milli səviyyədə innovasiya siyasətinin tənzimlənməsinə yardım edir.

Qərb mənbələri çox vaxt *innovativ texnologiyaları* "fəlakətin miqyası," idarəetmənin mümkünsüzlüyü, çatışmazlığı və dağınıqlığı, cəmiyyətin psixoloji məyusluğu kimi ekstraiqtisadi reallıqlara oxşar olaraq qiymətləndirir. Belə bir yanaşma, innovasiyalara xaotik və deviant (normadan kənara çıxma) elm səciyyəsi etiketləri qoşmaqla, diqqəti cəlb edir. Bu tezis, düzgün daxili təhsilin, elmi mədəniyyətin və təfəkkürün təşəkkülünün müsbət amillərini yalnız kvazi və iqtisadi stimullarla eyiləşdirir. Bu halda intellektual potensialından istifadə çətinləşir, biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın yaradılmasına kölgə salınır. Zənnimizcə, insan təbiəti çoxözlü olduğundan, onun innovativ ideyalarının tətbiqinin "örtük" gücü - elə onu "kosmik kostyumuna" çevrilməkdədir.

Innovasiyaların məntiqi və empirik, sayentometrik, neopozitivist, postpozitivist, fenomenoloji, ehtimallıq, sahələrarası, tarixi və aksioloji, praksioloji, rekonstruktivist, prosografik, epistemoloji, dekonstruktiv və digər *aspektlərinin tədqiqi* problemə və onun tətbiqi məsələlərinə yanaşmada sosial-fəlsəfi konsepsiyanın vahid və sistemli həllini gözləyən imperativ metodologiyanın işlənməsini zəruri edir [2, səh.16-17].

JAK ELLUL İNNOVASİYALAR BARƏDƏ

Jak Ellul –məşhur fransız filosofu, hüquq üzrə professor və teoloqu 6 yanvar 1912-ci ildə Fransanın Bordo şəhərində anadan olmuşdur. O, ən radikal Fransız sosial tənqidçisi hesab edilir və həyatı boyu (o, 1994-cü il, may ayının 19-da vəfat etmişdir) elm və texnikaya, innovasiya və cəmiyyət məsələləri ilə məşğul olmuş və bunlara dair 60-a yaxın müxtəlif kitablar və monoqrafiyalar yazmış və bu məsələlərə həsr olunmuş xeyli miqdarda elmi tədqiqat işlərinə rəhbərlik etmişdir. Hazırda, dünyada onun irsini araşdıran çoxlu syada mərkəzlər və tədqiqat qrupları mövcuddur. Ellul irsinin və tədqiqatlarının təhlili ilə ciddi şəkildə məşğul olan mərkəzlərdən biri də "Skandinaviya Ellul Forumu" (Ellul Forum) dur. O, "Texnoloji Cəmiyyət" (1964) adlı elmi araşdırmalarında texnologiyalar, cəmiyyət və avtomatlaşma haqda mühüm

iddialar irəli sürmüş, dünyanın dəyişməsinə təbii dünya axarında dini əvəzləmələr adlandırmış, hətta hakim ideologiya statusuna qədər yüksəlmişdir. Ellul “Təbliğət və Texnoloji Cəmiyyət”, “İnsan Münasibətlərinin Formalaşması kitablarında diqqətini əsasən texnologiyanın və ya texnikanın xüsusi bir növü sayılan və insan davranışına nəzarət etməli olan **təbliğət** üzərində cəmləşdirmişdir. Ellul təbliğətin müxtəlif növlərindən: (a) **inteqrasiya təbliğəti** da daxil olmaqla (mövcud və fərdi vəziyyətdən razı salmağı hədəfləyən vəziyyət), (b) **“agitasiya”** (fərdləri hərəkətə sövq etmə və ya “propoqanda”), (c) **sosioloji təbliğət**, (əyləncə, reklam, məktəb, din, incəsənət və s. vasitəsilə fəaliyyət göstərən forma), (ç) **siyasi təbliğət** (təbliğətin ən aşkar forması), (d) **horizontal təbliğət** (yaş qrupları vasitəsilə) və (e) **birbaşa təbliğət** (nüfuz dairələrindən gələn) kimi müxtəlif formalarından bəhs edir. O qeyd edir ki, kütləvi informasiya vasitələri texnologiyaların təbliğəti üçün çox vacibdir. Əgər ismarıqların insanlara çatdırılması üçün bir vasitə mövcud deyildirsə, təbliğətin əhaliyə heç bir təsirindən danışmağa dəyməz. Sorğunun bu xətti “Siyasi İllüziya”da da davam edir və burada Ellul, legitimliyi qorumaq üçün *ictimai rəyin siyasi qərarlara nəzarət etməsi barədə illüziyanın saxlanılmasına ehtiyac olduğunu* müzakirə edir. Onun fikrincə, bu illüziya hökumət qərarlarının səmərəliliyinin texniki meyara əsaslanması barədə olan reallığa qarşı istifadə edilir və öz növbəsində təbliğət üsullarından həmin qərarların dəstəklənməsi, xalq dəstəyi və suverenlik illüziyasını saxlamaq üçün ictimai rəyin istiqamətləndirilməsi tələbinə uyğun işlədilir.

“Sözün Dəyərdən Düşməsi” əsərində (1985) Ellul iddia edir ki, *audiovizual texnologiya və informasiya mədəniyyəti texnoloji cəmiyyətin inkişafına, eləcə də verbal kommunikasiyanın rolunu sıxışdırmaqla cəmiyyətin deqradasiyasına təkan verir*. Fikirləri daha çox “bəşəri insan”ın fikirləri ilə üst-üstə düşən Ellul, sözləri informasiya simvollarına qarşı qoyur və *rasional diskursun yoxa çıxmasını* tənqid edir. Lakin Ellul Fransa kilsəsinin üzvü olaraq xristian nöqtəyi nəzərindən çıxış etdiyi üçün sosiologiya ilə teologiyayı birləşdirirdi. Odur ki, təsadüfi deyildir ki, o dini aktivist olması ilə yanaşı, teologiya və etikaya da dair çoxsaylı tədqiqat əsərləri dərc etdirmişdir. Onun İngilis dilinə tərcümə olunmuş ən əhəmiyyətli dini əsərləri sırasına “Krallığın Varlığı” (1951), “Şəhərin Mənası” (1970), “Azadlıq və Etika” (1976), “Anarxiya və Xristianlıq” (1991) kimi tədqiqat kitablarını aid etmək olar. Bundan əlavə, onun sosioloji və dini görüşlərinin yer aldığı bir neçə müsahibə kitabı da nəşr olunmuşdur: “Əsrimizə dair Fikirlər” (1981), “Mövsümi və Qeyri Mövsümi, Jak Ellulun Fikirlərinə Müqəddimə” (1982) və nəhayət, ölümündən sonra işıq üzü görmüş “Jak Ellul, Din, Texnologiya və Siyasət haqqında” (1998) adlı əsərlər bu qəbildəndir. Həmçinin, ölümündən sonra çap olunmuş yazılarına Jak Ellulun erkən dövrlərdə yazılmış səkkiz məqaləsinin də daxil olduğu “Mənbələr və Trayektoriyalar” adlı məqalələr toplusu da aid edilə bilər [3].

NƏTİCƏ

İnnovasiyaların sosial-fəlsəfi fenomen kimi nəzərdən keçirilməsi heç də o demək deyildir ki, bu sahə monodissiplinar xarakter daşıyır. Bu günlərdə elm, iqtisadiyyat, erqonometriya, informasiya texnologiyaları, fizika, biologiya və digər xeyli sayda sahələr bu problemin tədqiqinə və onun anlayış aparatına dair mühüm təlimatlar irəli sürməkdədirlər. Problemin aktuallığı yalnız onu multidissiplinar xarakterindən asılı deyildir; bu həm də bu hadisənin səmərəli və super modern xarakterindən, insanlara faydalılığı və s. kimi təbiətindən irəli gəlir. *Onun mahiyyətində dayanan əsas məsələ* dəyişikliklər və ya daha da təkmilləşdirilmiş reallıqlar durur; yəni, innovasiyanın strukturundan asılı olmayaraq, onun funksiyasında dayanan başlıca məqam konkret tarixi şərait üçün irəli sürülən dəyişikliklər hesab olunur. Fərdi və ya korporativ innovativ ideya və təklifin maddiləşməmiş və ya məhsula çevrilmiş payında ümdə məsələ onun məhz müəyyən tarixi zaman kəsiyi üçün yenilik kəsb etməsidir. Başqa cür desək, zaman keçdikcə ideyaların kreativlik mahiyyətində dəyişikliklərin olması labüddür. Bu, zamanın birözlü və məkanın isə çoxözlü mahiyyət kəsb etməsi ilə əlaqədardır.

ƏDƏBİYYAT

1. Vüsal Qasımlı: İqtisadi modernizasiya. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Strateji Araşdırmalar Mərkəzi, Bakı, 2014.- S. 311
2. Eldar Şahgəldiyev: İnnovasiyalar və onların tətbiqinin social-fəlsəfi məsələləri, Ali məktəblər üçün dərs vəsaiti. Bakı, "Müəllim" nəşriyyatı, 2017.-S. 29
3. The Technological Society Jacques Ellul. With an Introduction by Robert K. Merton A penetrating analysis of our technical civilization and of the effect of an increasingly standardized culture on the future of man A Vintage Book. A Division of Random House, New-York. 1994 -P. 449
(https://monoskop.org/images/5/55/Ellul_Jacques_The_Technological_Society.pdf)

Эльдар Шахгельдиев

Понятийный аппарат и история инноваций

Резюме

Статья исследует разные подходы к истории установления и понятийного аппарата инновации. В статье размещены исторические высказывания видных зарубежных и отечественных ученых, таких как Роберт Мертон, Роберт Хейлбо, Альберт Тагиев, Жаред Даймонд, Жак Еллул и др.

Исследования направлены на установлению истории инновации, которые прошли непростой путь. Были подведены основные итоги и сделаны обобщения, относительно инновации со стороны французского ученого Жак Еллула.

В заключении обобщены выводы приведенные в основной части статьи.

***Ключевые слова:** Инновации, исторический подходы к инновациям, понятийный аппарат инновации, Жак Еллул и инновации.*

Eldar Şahgəldiyev

İnnovasiyaların anlayış aparatı və tarixinə dair

Xülasə

Məqalə innovasiyaların anlayış aparatının tarixinə dair müxtəlif yanaşmaların tədqiqinə həsr olunmuşdur. Məqalədə Robert Merton, Robert Heylbor, Albert Tağıyev, Jared Daymond, Jak Ellul və digər xarici və yerli alimlərdə xeyli miqdarda iqtibaslar gətirilmişdir.

Tədqiqatda qeyd olunur ki, innovasiyaların intişar tapması çox böyük bir tarixi yol keçmişdir. Fransız alimi Jak Ellulun innovasiyalara dair ümumiləşdirmələri və müddəaları məqalədə yer almışdır.

Nəticə məqalənin əsas hissəsinə dair ümumiləşdirmələri özündə əks etdirir.

***Açar sözlər:** İnnovasiyalar, innovasiyalara tarixi yanaşmalar, innovasiya və onun anlayış aparatı. Jak Ellul və innovasiya*

Author's biography

Eldar Shahgaldiyev is associate professor at Khazar University, Head of Division of Graduate Studies and Research, and associate Vice Rector. He joined Khazar University in 1999 as an instructor in Sociology and Educational Psychology. Previously he was Editor of "Yurd", issued by the Office of the President of the Republic of Azerbaijan, Supervisor of the Training & Staff Competency Department at McDermott, and a staff member at IOM Azerbaijan.